

Socijalna podrška djeci u udomiteljskim obiteljima

Novosel, Mateja

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:590075>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Mateja Novosel

SOCIJALNA PODRŠKA DJECI U UDOMITELJSKIM
OBITELJIMA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Mateja Novosel

SOCIJALNA PODRŠKA DJECI U UDOMITELJSKIM
OBITELJIMA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Marijana Majdak

Zagreb, 2022.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. UDOMITELJSTVO DJECE.....	2
2.1. Proces deinstitutionalizacije sustava	2
2.2. Pojam udomiteljstva i udomiteljske skrbi	4
2.2.1. Obilježja skrbi o djeci u zemljama Europe.....	4
2.2.2 Nužnost razvoja službi za zaštitu djece.....	6
3. SOCIJALNA PODRŠKA	7
3.1. Pojam socijalne mreže.....	7
3.2. Definiranje socijalne podrške.....	7
3.2.1. Zaštitna uloga socijalne podrške vezano za stres.....	8
3.3. Aspekti socijalne podrške	9
3.4. Tipovi socijalne podrške	11
3.4.1. Način pružanja podrške djetetu od strane udomitelja / udomiteljske obitelji.....	12
4. POTEŠKOĆE UDOMITELJSTVA U HRVATSKOJ I KAKO GA UNAPRIJEDITI.....	13
5. PARTICIPACIJA DJECE U UDOMITELJSTVU.....	15
5.1. Smjernice za uključivanje udomljene djece i uloga socijalnog radnika	16
6. ZAKLJUČAK.....	17
LITERATURA.....	20

SOCIJALNA PODRŠKA DJECI U UDOMITELJSKIM OBITELJIMA

Sažetak:

Područje udomiteljstva, a posebice odnos u udomiteljskim obiteljima u smislu pružanja socijalne podrške djeci je još nedovoljno istraženo područje. Nužno je krenuti u tom smjeru i preispitivati stanje unutar tog oblika izvanobiteljskog zbrinjavanja djece i dati neke konkretne smjernice. U radu je dat teorijski pregled onoga što trenutno možemo iščitati iz nekih radova stručnjaka, s nadom da će općenito udomiteljstvo porasti, a smanjiti se institucionalni oblik zbrinjavanja djece. Kako bi ono bilo kvalitetno, potrebno je da prvo stručnjaci, a među njima socijalni radnici, budu dovoljno educirani o tome kako treba pristupiti djetetu koje se izdvaja iz svoje primarne obitelji, na koje sve načine mu se može pružiti socijalnu podršku. Nadalje tu su udomitelji koji isto tako svoju ulogu ne mogu olakotno shvatiti nego moraju raditi na sebi, educirati se u pogledu tog da znaju na najbolji način komunicirati s djetetom kako bi se ono osjećalo sigurno i voljeno. A ono na čemu se sad radi je pokušaj rasterećivanja centara za socijalnu skrb na način da se osnivaju agencije, neprofitne udruge koje pružaju podršku udomiteljskim obiteljima kroz individualna i grupna savjetovanja, edukacije, te ostale aktivnosti. U cijelom procesu treba gledati i na participaciju djece, jer je i njihov glas važan.

Ključne riječi: djeca, udomiteljstvo, socijalna podrška

SOCIAL SUPPORT FOR CHILDREN IN FOSTER FAMILIES

Abstract:

The area of foster care, especially within it, the relationship in foster families in the meaning of giving social support to children is still an insufficiently researched area. It is necessary to head in that direction, to rethink the condition inside that form of out-of-family care of children and to give some concrete guidelines. For now, in this paper is given the theoretical review of the things that we know from some of the papers from experts, as well as the hope that foster care will generally increase and institutional form of children care will decrease. To make it of good quality, it is crucial that firstly the experts, on the first front those are social workers, need to be educated enough about how to approach a child which stands out from its primary family, and in which ways can it be offered social support. Secondly, come foster parents who also can't take their role lightly, instead they have to work on themselves, educate themselves in the meaning in which they now the best way to communicate with the child so that it can feel secure and loved. The participation of children in the whole process should be watched because their voice also matters. It is already being worked on the attempt to disburden centers for social care in the way that agencies are made, non-profitable associations which give support to foster families through individual and group counselling, education and other activities.

Keywords: children, foster care, social support

Izjava o izvornosti

Ja, Mateja Novosel pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i Prezime: Mateja Novosel

Datum:

1. UVOD

Već od najranije dobi dijete traži sigurnost, ljubav i toplinu u okruženju svoje obitelji. Zato kvaliteta obiteljskih odnosa ima važnu ulogu za pravilan, zdrav razvoj djeteta. Jedino odrastajući u skladnoj obitelji, gdje se od samog početka uči toleranciji, ljubavi, povjerenju, pružanju podrške, dijete može steći pozitivno oblikovanu osobnost i biti zaštićeno od brojnih rizičnih utjecaja koji se mogu pojaviti kroz njegov razvoj (Kregar, 2004).

Nažalost, velik broj djece živi u zlostavljajućim i/ili zanemarivajućim obiteljima, obiteljima koje nisu u stanju ispunjavati svoje zadatke te na taj način ugrožavaju njihov rast i razvoj (Kregar, 2004).

Konvencija o pravima djeteta navodi da, ukoliko je dijete u obitelji ugroženo na način da je zlostavljano, zanemarivano ili na bilo koji drugi način u opasnosti, ima pravo na zaštitu (čl.19), te isto tako, ukoliko roditelji ne mogu brinuti o djeci, sustav socijalne skrbi mora naći zamjenski oblik skrbi za djecu, bilo smještajem kod udomitelja, usvojenjem, ili boravkom u ustanovi, gdje će imati uvjete za zdrav, psihofizički razvoj (čl.20). Interes djeteta je uvijek na prvom mjestu i država mora odreagirati (Bartoluci, 2014).

No smještajući dijete u novu okolinu, novi prostor gdje neće biti ugroženo na način da se na loš način odnose prema djetetu, svejedno to nije završena priča i ne možemo reći da je dijete sad „sigurno”. Moći ćemo reći kako dijete ima „dobre uvjete” za rast i razvoj ukoliko se ono uspjelo prilagoditi novomu, ako se uspjela izgraditi nova socijalna mreža, zajedništvo i ako se popravila komunikacija sa starom mrežom (Škrbina, 2010).

Stoga, u ovom radu naglasak će biti na udomiteljstvo kao oblik izvanobiteljskog zbrinjavanja djece, gdje se stvaraju i razvijaju socijalne mreže koje imaju svoja obilježja, među kojima je najznačajnija socijalna podrška, veliki zaštitni čimbenik za djecu (Ljubotina i sur. 2005). Osvrnut ću se i dati pregled vezano za deinstitutionalizaciju sustava koja ide u korist djece kako bi ona pronašla svoje mjesto u obiteljskom tipu skrbi, potom ono što i sam naslov rada govori, izuzetno je važan

pojam socijalne podrške te ću ga ovdje pokušati približiti, dati teorijski pregled što ona definira, koji su aspekti i njene podjele i koliko ona predstavlja značaj za dijete koje se nalazi van primarne obitelji. Ukratko ću navesti poteškoće udomiteljstva koje prepoznaju stručnjaci i sami udomitelji, što su ujedno smjernice na čemu treba raditi kako bi udomiteljstvo bilo kvalitetnije.

2. UDOMITELJSTVO DJECE

Ako je djetetov razvoj u obitelji ugrožen, ako odrasta u lošim obiteljskim uvjetima, gdje se zanemaruje podizanje i odgoj djeteta, a da se mjerama upozorenja i nadzora ne može postići poboljšanje, potrebno ga je izdvojiti iz te okoline, te potom smjestiti u institucionalni ili izvaninstitucionalni oblik smještaja (Sladović Franz i Mujkanović, 2003).

Stručni djelatnici bi prvo trebali uvidjeti, potom surađivati i dati svoj maksimum kako bi dijete, umjesto u domu (institucionalni smještaj) odrastalo u obitelji, bilo to biološkoj, posvojiteljskoj ili udomiteljskoj. Institucionalni smještaj bi trebao biti vremenski kratkotrajno rješenje gdje bi se dijete u suradnji sa stručnjacima pripremalo za drugi oblik skrbi (Horvat, 2010.; prema Popović, 2016).

Stručnjaci ističu te istraživanja pokazuju da je ustanova loše rješenje, posebice za najmlađe, jer su djeca na taj način još više izložena štetnim posljedicama za njihov rast i razvoj. Traži se veliko posvećivanje vremena i truda u pronalasku načina kako razviti kvalitetne obiteljske oblike skrbi za djecu (Vejmelka, 2012.; prema Sabolić, Vejmelka 2015).

2.1. Proces deinstitutionalizacije sustava

Sam proces deinstitutionalizacije podrazumijeva stvaranje cijelog niza usluga i uključivanje u zajednicu osoba koje su u riziku, koje imaju potrebe. Kako bi se doprinijelo kvaliteti života djeteta, kako bi se radilo na uključenosti, rastu i razvoju, umjesto odrastanja u instituciji, potpora se daje obiteljskom životu (Šućur, 2003).

U Hrvatskoj je na snazi taj preobražaj sustava već više od desetak godina. Proces počiva na tri komponente: sprječavanje ostanka u institucijama ako nije potrebno; rast izvaninstitucionalnih oblika skrbi za djecu; bolji uvjeti u institucijama za onu djecu koja je ipak trebaju (O' Kane i sur 2006.; prema Sovar, 2015).

Najviše pažnje su do sada privukli dječji domovi i poboljšavanje uvjeta u njima, a nekako se druge dvije točke zanemaruju (Sovar, 2015).

Od važnosti je Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u RH 2011.-2016. koja je imala za cilj poboljšati sustav socijalne skrbi, te prvenstveno spominje navedenu deinstitucionalizaciju. Ukazuje na to kako treba smanjiti skrb u institucijama, a raditi na kvaliteti socijalnih usluga, da ona bude dostupna, u smislu financija i stručnog kadra.

Također, Strategija poseban naglasak stavlja na pridavanje pažnje udomiteljskoj skrbi, te da bi napredak trebalo gledati u tom smjeru (Vlada RH 2011.; prema Sabolić, Vejmelka, 2015).

Novija verzija Plana deinstitucionalizacije, transformacije te prevencije institucionalizacije daje Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku 2018-2020, gdje možemo vidjeti da se još intenzivnije radi na zaštiti svih rizičnih skupina, te je poseban naglasak na djecu. Ovdje je bitno naglasiti da je značajna uloga centara za socijalnu skrb i samih socijalnih radnika. Po pitanju smještaja djeteta u udomiteljsku obitelj, oni su ti koji moraju aktivno sudjelovati kako bi ga pripremili za odlazak u udomiteljsku obitelj, no prije toga se izboriti da ono ne bude smješteno u instituciju. Konstantno treba poticati dijete na razgovor, procijeniti njegove potrebe i ukazati na dobrobit ovakvog smještaja te ga pratiti kroz cijeli proces. Uvijek biti dostupan pružiti usluge savjetovanja, pomaganja, edukacije te pratiti udomiteljsku obitelj u ostvarivanju zacrtanih planova.

Još jedan primjer koji ide u korist obiteljskog tipa skrbi za dijete je i organizirana konferencija UNICEF-a 2000. godine u Budimpešti pod nazivom „Djeca kojoj je uskraćena roditeljska skrb“ na kojoj je usvojena Budimpeštanska izjava da je prijelaz institucijske skrbi u obiteljski tip nužan te da institucije i njihovi djelatnici trebaju biti snažni nositelji te promjene. Cilj je bio ukazati da se djecu ne treba smještati u

institucije zbog siromaštva, invalidnosti, etičke pripadnosti te treba promicati obiteljsku zaštitu i skrb. Na konferenciji su bili i predstavnici Hrvatske (Ajduković, 2004).

2.2. Pojam udomiteljstva i udomiteljske skrbi

Najnoviji Zakon o udomiteljstvu (NN 115/18, 18/22, na snazi od 17.02.2022.) udomiteljstvo definira kao „oblik pružanja socijalne usluge smještaja djetetu ili odrasloj osobi koju pruža udomitelj sa svojom obitelji ili udomitelj koji živi sam (pod uvjetima propisanim ovim zakonom).

U kontekstu udomiteljstva govori se o privremenom izdvajanju djece iz vlastitih obitelji dok se situacija ne promijeni te nadležni ne donesu odluku vodeći se onim što je u najboljem interesu djeteta. Dijete treba imati adekvatnu zaštitu i njegovo mišljenje treba uzeti u obzir.

Razlog zbog kojeg se više zagovara smještaj u udomiteljsku obitelj prije nego li u instituciju leži upravo u tome da se na takav smještaj gleda kao na prirodniji način skrbi, jer se tu radi o obiteljskom okruženju što je djetetu već poznato, te mu se na taj način lakše opustiti, komunicirati. Udomiteljska obitelj ga prihvaća kao svog člana i u konačnici se dobije osjećaj povezanosti (Centar za socijalnu skrb Zagreb).

2.2.1. Obilježja skrbi o djeci u zemljama Europe

Kad je u pitanju socijalna politika, uvijek prednjače skandinavske zemlje. Pokazuju napredne sustave skrbi o djeci te im je politika da kratko zadržavaju djecu u institucijama. U mediteranskim zemljama je to slabije razvijeno. (Radočaj, 2005.; prema Laklija, 2011).

Dakle, ono što možemo zamijetiti je razlika u zemljama srednje i istočne Europe od zapadnog dijela Europe. U prvotno navedenim zemljama češći razlog izdvajanja djece iz obitelji se navodi socio-ekonomski uvjeti, odnosno siromaštvo za razliku od

zapadnih zemalja Europe gdje je još uvijek najčešći razlog zanemarivanje i zlostavljanje djece (George i sur. 2003.; prema Laklija, 2011).

U zemljama srednje i istočne Europe postoji veća potreba skrbi za djecu koja su van obitelji, u institucijama je smješteno puno djece, još uvijek su slabije okrenuti izvanobiteljskom zbrinjavanju djece (Ajduković, 2004.; prema Laklija, 2011).

Glavna obilježja zapadne Europe su da je mali broj djece u institucijama, razvijeniji su oblici udomiteljstva, imaju i ostale oblike zbrinjavanja, a djeca kraće borave u skrbi jer gledaju kako djecu vratiti u obitelj. Tijekom prve godine u skrbi, udio djece koja su se vratila u obitelj u Velikoj Britaniji iznosi 42%, U Njemačkoj 40% (Thoburn, 2009.; prema Laklija, 2011).

U najjače razvijenim zemljama pitanje udomiteljstva nije toliko vezano za državu, ona je po strani. Njihova socijalna politika je jaka do te mjere da imaju raširenu mrežu privatnih, neformalnih mehanizama u društvu te agencije koji rade i brinu o tim pitanjima (Sellick, 2011.; prema Laklija, 2011).

Dobar primjer u skupini zemalja jugoistočne Europe je Grčka gdje su preventivne mjere i udomiteljstvo razvijeniji. Njihove ustanove nisu prevelike kapacitetom no još uvijek je problem dugotrajni smještaj onih koji jesu u ustanovama i glavni razlozi smještaja su raspad obitelji, zlostavljanje i siromaštvo. U izvještaju Vijeća Europe „Djeca izložena riziku i u javnoj skrbi“ (Gudbrandsson, 2003.; prema Ajduković, 2004) navode se Makedonija i Hrvatska kao zemlje u kojima se vidi da dolazi do smanjivanja broja djece u institucijama i isto tako povećanja udomiteljske skrbi.

Što se tiče Hrvatske, imali smo rat koji nas je uvelike omeo u razvoju, a područje udomiteljstva je nedovoljno istraženo. Postoji duga tradicija udomiteljstva kod nas, no ni danas ne možemo reći da postoji teorijski model, način kojim bismo se vodili kad je u pitanju javna skrb za djecu (Ajduković i sur. 2007.; prema Laklija, 2011).

UNICEF-ov projekt „Svako dijete treba obitelj“ započeo 2005. jedan je od primjera kojim se udomiteljstvo želi podići na višu razinu te uočiti njegove prednosti. Želi se realizirati ono što navodi Konvencija o pravima djeteta, a to je da dijete ima pravo na odrastanje u obiteljskom okruženju. U samom ovom programu UNICEF-a i Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi prva važna stvar je dobra informiranost svih,

javnosti i struke o potrebama djece bez primjerene roditeljske skrbi, o njihovim pravima, te na taj način poticati razvoj udomiteljstva (Žižak, 2009).

2.2.2 Nužnost razvoja službi za zaštitu djece

Imamo mogućnosti za razvoj službi koje bi surađivale sa centrom za socijalnu skrb kako bi se zaštitila djeca i njihova prava. No, sve zakonske i praktične mjere se ne ostvaruju dovoljno, jer je još uvijek premalo udruga, ustanova, agencija. Jasno se naglašava poticanje stvaranja privatnih oblika kako bi se rasteretio Centar za socijalnu skrb koji je svakako preopterećen, te postoji i potreba za službe koje bi davale bolju podršku i pomoć obiteljima koje ne bi bile samo preventivne. Javna služba ne smije ostati jedini doseg koji možemo postići po pitanju kvalitetne skrbi za djecu, već je potrebno da do izražaja dođu privatne inicijative, neprofitne ili profitne udruge, civilno društvo, svi oni mehanizmi koji mogu potegnuti, dati sebe, biti suradnici kad je u pitanju zaštita djece. Potrebno je da i kod nas uloga države bude smanjena. (Sladović Franz i sur., 2003).

Od izuzetne je važnosti da osobe koje odlučuju o potrebi izdvajanja djeteta te smještaja izvan obitelji budu stručne u radu. Tako Horvat, 2010, 30; prema Popović 2016. navodi: „ Mjerodavno tijelo ili agencija dužno je izraditi sustav i primjereno obučiti zaduženo osoblje za procjenu i usklađivanje djetetovih potreba sa sposobnostima i resursima potencijalnih udomitelja, a također i pripremiti sve zainteresirane strane za smještaj djeteta u udomiteljsku skrb.“ Isto tako, sami udomitelji su ti koji moraju biti pripremljeni, uvijek mogu zatražiti potporu i savjetovanje, koji trebaju moći iskazati svoje mišljenje i utjecati na potpuno kreiranje tog sustava udomiteljske skrbi.

3. SOCIJALNA PODRŠKA

Izdvajanje djeteta iz primarne obitelji nije laka situacija za samo dijete. Dolazi do odvajanja od roditelja i od osoba koje poznaju, s kojima su naučili živjeti, osjećati privrženost, te možda s drugima iz okoline imali vrlo malo kontakata. Za takvu djecu je važno da u novoj sredini imaju socijalnu mrežu koja će pružati veliku socijalnu podršku (Živčić Bećirević 1995/96.; prema Sladović Franz i Mujkanović, 2003).

3.1. *Pojam socijalne mreže*

„Mrežom se obično podrazumijeva cjelovito polje odnosa jednog čovjeka“ (Textor, 1991.; prema Žganec 2018.-19.god). Treba razlikovati „prirodne mreže“ (srodstvo, susjedstvo) od „umjetnih“ oblika socijalnih mreža koje se stvore na temelju velikih interesa ili problema (Žganec, 1995).

Prirodne socijalne mreže razlikuju se po strukturalnim i afilijativnim obilježjima (Pećnik, 2003.; prema Kregar 2004). Strukturalna su veličina mreže, učestalost kontakata s članovima, veličina, stabilnost i raširenost. Ta obilježja nisu osjetljiva na socijalnu podršku. Drugo navedena, afilijativna obilježja kao što su sposobnost za približavanjem, uzajamnost, sveobuhvatnost, percepcija socijalne podrške te stvarni pomažući članovi mreže, predstavljaju doživljaj pojedinca prema članovima njegove mreže i kako doživljava te međusobne odnose.

Najbitnije obilježje socijalne mreže, kojem se pridaje veliko značenje je percipirana socijalna podrška i o njoj će dalje biti riječ.

3.2. *Definiranje socijalne podrške*

U svakodnevnom funkcioniranju čovjeka, socijalna podrška je iznimno značajan element, što se vidi u situacijama stresa, raznim izazovima čovjeka, pri čemu se oslanja na bliske osobe. Zato je potrebno pružiti i neke definicije socijalne podrške kao vrstu funkcije odnosa.

Socijalna se podrška definira kao raspoloživa pomoć dostupnih osoba iz našeg okruženja, koji nam daju snagu za opstanak. Daju nam do znanja da su tu za nas. U pravilu sadrži dva elementa: prvo, osjećaj da u slučaju potrebe imamo na koga računati, a drugo, zadovoljstvo koje nam stvara to što imamo osobe u koje se možemo pouzdati, koje će pružiti podršku (Kregar, 2004).

Autorica Brooks (1996.; prema Zvizdić, 2015.) smatra da možemo govoriti o podržavajućim osobama kao što su prijatelji, rođaci, susjedi; potom o hobijima, aktivnostima; zatim organizacijama, kao što su škole, vjerske; te možemo govoriti o okolini što je kombinacija svega navedenog.

Krizmanić i sur., 1994.; prema Balić, 2015. citira da je socijalna podrška „skup povoljnih učinaka koji za pojedinca proizlaze iz bliskih odnosa s drugim ljudima, a koje mu među ostalim pomažu da se nosi sa stresnim i kriznim događajima u životu.“

Iako je sama priroda i učinak socijalne podrške još uvijek pojam o kojem će se dugo raspravljati, teoretizirati, svejedno možemo reći da je bitan faktor za djetetovu prilagodbu zajednici i zaštita je u kontekstu zanemarivanja i zlostavljanja (Sladović Franz i sur., 2003.; prema Kregar, 2004).

3.2.1. Zaštitna uloga socijalne podrške vezano za stres

Kao što je već navedeno, dijete doživljava veliku količinu stresa izdvajanjem iz obitelji i kad se upućuje u novu okolinu. Sve to negativno utječe na razvoj djeteta i dovodi do poteškoća po pitanju emocionalnog funkcioniranja, kognitivnog, općenito ponašanja (Oraven i Lee, 2006.; prema Laklija, 2009). Cohen i Wills, 1985.; prema Dumont i Provost 1999. su ukazali na dva modela objašnjenja kako socijalna podrška štiti u situacijama stresa: To su model glavnog efekta i model zaštite. Prvi govori da socijalna podrška bez obzira na negativni doživljaj stresa daje pozitivan kontekst. Drugi se bavi tim protektivnim efektom socijalne podrške prema kojem pravilna podrška stvarno smanjuje stres. Oni koji su pod najvećim stresom imaju najviše pozitivnih efekata od socijalne podrške.

U rastu i razvoju djece socijalna podrška je od velike važnosti jer ublažava stresne događaje. Djeca koja u svom okruženju zamjećuju rašireniju socijalnu mrežu, osjećaju socijalnu podršku, bolje su prilagođena društvu u kojem žive. Upravo je pitanje prilagodbe važno kasnije za procjenu koliko je bilo uspješno izdvajanje djeteta iz obitelji i smještavanja u neki od oblika skrbi (Kregar, 2004.; prema Laklija 2009).

Ukoliko dijete doživi stresnu situaciju a u blizini su osobe koje će pružiti podršku na način što će dati neko svoje viđenje, svoje rješenje, tako će stres slabiti. (Pećnik, 2003.; prema Kregar, 2004.) navodi da socijalna podrška ne dopušta pojavu stresne situacije, učinci stresa su obično jako negativni, no podrška to umanjuje a povećava efikasno nošenje sa stresom. Uz to, omogućuje uspješniju prilagodbu na situaciju.

3.3. *Aspekti socijalne podrške*

Kako bi se još bolje razjasnio i približio pojam socijalne podrške potrebno je i proučiti razlikovanje socijalne podrške kroz dva aspekta, odnosno način na koji se ona mjeri. Postoji strukturalni i funkcionalni aspekt. Prvi se odnosi na broj i vrstu osoba koje pružaju podršku. Tu su uključene i različite socijalne uloge koje pojedinac ima kao npr. broj prijatelja. Strukturalna podrška realno je opisana kao stvarno postojanje ljudi na koje se možemo osloniti, koji će nas cijeniti, biti tu za nas (Šincek i Vuletić, 2011).

Postoje dva tipa mjera za ispitivanje strukturalnog aspekta podrške. Prvo, struktura socijalne mreže koja se odnosi na značajke kao što su gustoća (stupanj povezanosti članova mreže); trajnost/dužina (koliko traje taj odnos s članovima); uzajamnost (do koje mjere se daju i primaju resursi); homogenost (koliko članovi imaju sličnosti među sobom); raspršenost (koliko su članovi udaljeni), te jačina podrške ili bliskost (Gottlieb, 1996.; prema Zvizdić, 2015). Drugo su mjere socijalne uključenosti koje podrazumijevaju veličinu i kako su oblikovane mreže te prezentiraju indirektno mjere socijalne podrške. To što postoji neki odnos, ne znači da je on podržavajući što je pokazano u studijama gdje je utvrđena umjerena povezanost socijalne uključenosti i stvarnog primanja podrške (Stroebe i Stroebe, 1996.; prema Zvizdić, 2015).

Funkcionalni aspekt uključuje percipiranu socijalnu podršku, znači uvjerenje pojedinca da ima veliku mrežu osoba na raspolaganju za suport (Šincek i Vuletić 2011.).

Wills i Shinar (2000.; prema Šincek i Vuletić 2011.) razlikuju mjere percipirane raspoložive podrške i stvarno dobivene. Očekivana se mjeri na način da se upita sudionike za njihovo mišljenje o količini podrške koju mogu dobiti u situacijama kad im je potrebna, dok se dobivena pomoć mjeri naknadno (uzima se period od zadnjih trideset dana). Oboje se u biti zasniva na onome kako sudionik doživljava. Uvjerenje da je socijalna, emocionalna podrška dostupna ima puno jači učinak na zdravlje osobe nego stvarno primanje podrške.

Udomitelji koji pružaju odgovarajuće dodire, zagrljaje, pokazuju radost kad su s djetetom, ako se često smiju, to kod djeteta stvara osjećaj sigurnosti. (Škrbina, 2010).

U okviru istraživačkog projekta „Mogućnosti unapređenja skrbi za djecu u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima“ koje je provodio Studijski centar socijalnog rada u suradnji s Ministarstvom rada i socijalne skrbi provedeno je istraživanje vezano uz socijalnu podršku u kojem je sudjelovalo 263 djece smješteno u domove, 112 u udomiteljskim obiteljima, a kontrolni uzorak je bio 200 djece koja žive u svojim primarnim obiteljima. U ispitivanju je korištena Skala percipirane socijalne podrške (Živčić-Bećirević 1995./96.) prilagođena za potrebe ovog istraživanja. Tvrdnje se odnose na raspoloživu podršku koju im pružaju osobe iz okoline, a ne na primljenu, emocionalnu i instrumentalnu. Osim broja osoba koje djetetu pružaju neki vid podrške važno je i tko su te osobe koje pružaju podršku. Djeca smještena u udomiteljskim obiteljima doživljavaju više socijalne podrške nego djeca smještena u domove i ne razlikuje se značajno od djece koja žive u svojim biološkim obiteljima što pokazuje da podjednako doživljavaju podršku u svakodnevnom životu. Djeca kod udomitelja poimaju više podrške možda više od svih drugih iz razloga što se ovdje svjesno udomitelji usmjeravaju na to da se djetetu približe, usmjere se na pomaganje bilo riječima, bilo djelima. Imaju za cilj raditi na izgradnji djetetove pozitivne slike o sebi, na njegovom samopoštovanju, biti dostupni djetetu i osjetljivi na njihove potrebe. (Sladović Franz i sur., 2003).

3.4. Tipovi socijalne podrške

Cohen i Wills (1985.) spominju vrste, odnosno tipove socijalne podrške. Emocionalna podrška dolazi iz bliskih kontakata i uključuje poštovanje, povjerenje prema osobi, brigu, iskazivanje suosjećanja i davanje utjehe u teškim situacijama. Podrazumijeva intimnu povezanost. Informacijska uključuje davanje smjernica, uputa kako se suočiti s nekim problemom, a pruža i razumijevanje. Podrška mreže ili podrška druženjem osigurava osjećaj pripadnosti. Pojedincu se može pomoći druženjem s njim, jer na taj način mu odvratimo pozornost od aktualnih problema pa krene biti pozitivniji. Instrumentalna podrška je opipljiva, vidljiva podrška kroz financijsku pomoć. Tako se izravno riješi nastali problem pa je osoba mirnija, pozitivnija (Bastašić, 2008).

Taylor i Aspinwall (1996.; prema Zvizdić, 2015.) smatraju da ovi tipovi podrške djeluju na način da smanjuju jačinu i utjecaj stresnih situacija prije nego li oni postanu još veći stresori. Ovisno o kakvim okolnostima se radi, prema tome se odabire tip podrške koji je potreban osobi u tom trenutku.

Istraživanje (Fuentez-Pelaez i sur., 2016.) vezano za socijalnu podršku u srodničkom udomiteljstvu je provedeno u Španjolskim regijama na način da su se obitelji uključivale u edukativno grupni program nazvan „Kinship Foster Care Families Training Program (LPKFF) gdje se analiziralo kako socijalna podrška poboljšava obiteljsku otpornost. 62 srodničke obitelji iz Španjolske sudjelovale su u istraživanju. Podaci su bili prikupljeni polustrukturiranim intervjuom prije programa i nakon programa intervjuom i fokus grupama. Rezultati su pokazali da su faktori razvoja obiteljske otpornosti: osjećaj sposobnosti tražiti rješenje kad se suoče s problemom, povećana mreža formalne podrške, biti u mogućnosti ponuditi podršku drugim udomiteljskim obiteljima, osjećaj da je podrška koju daju roditeljima udomljene djece socijalno prepoznata. Obitelji koje su sudjelovale u programu su se mogle osloniti na formalnu mrežu podrške i redovito je koristiti. Sposobne su zatražiti pomoć koju trebaju. Za te obitelji socijalni radnici više nisu samo „osobe koje kontroliraju“ već su im i izvor podrške. Cilj ovog programa je bio istaknuti „snage“ obitelji, a ne fokusirati se na slabosti. Zamjećuje sudjelovanje obitelji i socijalnih

radnika, njihovo međusobno surađivanje te se mogao zamijetiti taj pozitivan pristup koji ruši granice između obitelji i socijalnih radnika. Obitelji su izrazile potrebu da budu bolje informirani o pomoći i podršci. Obitelji su vrednovale program (formalne elemente podrške) kao izvore neformalne podrške. Jedan od glavnih interesa je traženje prilike za neformalnom podrškom, za prijateljima, pored podrške koju dobivaju od obitelji. Na kraju programa, osobe koje su sudjelovale su rekle kako su upoznale druge obitelji pričajući o iskustvima i to je ono što im se sviđjelo. Mnogo su naučili na taj način i pomogli jedni drugima u traženju rješenja, a priznali da su se bojali tražiti pomoć sa strane. Rezultati ističu da te grupne sesije su ključne za razvoj mehanizama obiteljske otpornosti smanjujući socijalnu izolaciju, povezujući obitelji s drugim obiteljima u istoj situaciji, da budu cijenjeni od drugih i od stručnjaka, te uspiju napraviti korak naprijed i budu u mogućnosti pomoći sebi ali i drugima. Može se zaključiti da podržavajući takve grupe je prilika obiteljima da, osnažujući se, preokrenu svoje nesreće u nešto dobro, pozitivno, u njihovu otpornost.

3.4.1. Način pružanja podrške djetetu od strane udomitelja/ udomiteljske obitelji

Omogućiti život djetetu u krugu obitelji je najveća briga i važnost jer ono najviše u toplini doma može razviti svoje vještine, dobrobiti, što će mu kasnije omogućiti jednu kvalitetu života (Škrbina, 2010).

Ono što uvelike određuje ponašanje djeteta su njegove emocionalne potrebe. Temeljne potrebe djeteta su da je ono voljeno (tu je važan odnos udomitelja), isto tako želi biti cijenjeno (da udomitelji prepoznaju njegova postignuća, budu time zadovoljni i ponosni i naravno da to iskažu pohvalom). Među temeljnim potrebama je i da se dijete u obitelji osjeća stabilno, sigurno jer jedino tako će se osjećati i dovoljno jakim ostvariti svoje potencijale (Woolfson, 2004.; prema Škrbina, 2010).

U udomiteljskoj obitelji dijete se uči svakodnevnom normalnom životu gdje postoje različite uloge. Vidi puno toga te doživi razna iskustva, sve to dovodi do osjećaja bliskosti, povezanosti članova obitelji, a socijalna mreža se širi. (Sladović Franz, 2004.; prema Škrbina, 2010).

Udomitelj treba biti osoba koja će stvarati poticajno okruženje za dijete kako bi se ono počelo opuštati i otvarati. Stalno mu treba pružati emocionalnu podršku, a okruženje u kojem boravi treba biti dinamično, treba znati prepoznati djetetovu naklonost, interes, sposobnosti, poticati ga kako bi njegovi skriveni potencijali isplivali na površinu. Uvijek treba gledati i na komunikaciju s drugima, omogućiti to jer način na koji se udomitelji postavljaju i reagiraju na djetetove potrebe ima utjecaj na razvoj ličnosti te razvoj vještina i sposobnosti (Ljubešić i sur. 2005.; prema Škrbina, 2010).

Dijete ulaskom u udomiteljsku obitelj ulazi u nov prostor s novim pravilima ponašanja i na to se treba prilagoditi. Zato mu treba dati prostora i vremena da se kroz interakciju s drugima nauči nositi sa svojim emocijama, strahovima, svoje frustracije preoblikovati u pozitivno druženje s drugima. (Škrbina, 2010).

4. POTEŠKOĆE UDOMITELJSTVA U HRVATSKOJ I KAKO GA UNAPRIJEDITI

Pregledom literature koja je dostupna, može se uočiti da stručnjaci koji rade u području udomiteljstva, a i sami korisnici su najbolji izvor saznanja o problemima s kojima se suočavaju prilikom cjelokupnog procesa udomiteljstva, te najbolje mogu izraziti s kojim poteškoćama se bore, a ujedno su to i svojevrsni prijedlozi kako sve unaprijediti da bi udomiteljstvo bilo kvalitetnije.

Istraživanje provedeno s udomiteljima i stručnjacima (Sabolić, Vejmelka, 2015.) je pokazalo da se poteškoće prvenstveno vide u birokraciji koja je u Hrvatskoj i dalje nezadovoljavajuća. Papirologije je previše, ali su u većim gradovima brži, dakle vide se razlike po regijama kad je u pitanju proces dobivanja dozvole za bavljenjem udomiteljstvom. Isto tako, udomitelji navode premalo dostupnih edukacija, preniske naknade s kojima ne mogu u potpunosti udovoljiti djetetu. Poneki smatraju da sami stručnjaci (socijalni radnici, psiholozi) nisu dovoljno zainteresirani za cijeli proces, te da ne pružaju informacije i pomoć. No vide potrebu u informiranju javnosti jer bi se na taj način potaknulo ljude da se i sami uključe. Sam napredak, smatraju, bi se vidio kad bi udomiteljstvo bilo više prihvaćeno kao zanimanje koje se plaća, te bi se tako možda mladi više uključivali, a samim time bi se i nezaposlenost smanjila.

Stručnjaci vide problem u manjku specijaliziranih stručnjaka koji bi išli u ovom pravcu, te isto tako manjku radnih mjesta. Uređen popis udomitelja koji bi bio vidljiv u svim Centrima za socijalnu skrb, da se može pratiti trenutno stanje, ne postoji kao takav. Poteškoće su vidljive i kod supervizija za stručnjake koje su minimalne ako ih uopće ima, a potrebne su za izražavanje mišljenja, stavova, emocionalnog pražnjenja. (Sabolić, Vejmelka, 2015).

Istraživanje (Družić Ljubotina i sur., 2005) provedeno sa 79 obitelji u kojima je udomljeno 112 djece, također izjave udomitelja uzima u obzir, koji poteškoće vide u niskim novčanim naknadama, lošim odnosima s primarnom djetetovom obitelji. Za kvalitetnije udomiteljstvo navode provođenje više edukacija, seminara, razvijanje boljeg odnosa s CZSS, te da treba više pažnje posvetiti i odabiru udomiteljske obitelji, kako bi dijete ušlo u zdravu, stabilnu obitelj koja može pružiti ljubav.

Novije Izješće za Hrvatsku objavljeno u sklopu projekta ALFACA II (veljača 2018.-srpanj 2019.) navodi da se stanje od prije nije puno popravilo i da postoje iste slabosti na kojima treba raditi u budućnosti. Udomiteljstvo se provodi na različite načine u različitim dijelovima Hrvatske pa je tako nejednako razvijeno. Još uvijek je slaba komunikacija stručnjaka iz CZSS i skrbnika, pa i stručnjaka koji rade u prihvatnim ustanovama, spora administracija, manjak edukacija i podrške udomiteljima. (Marušić, 2019).

Zakon o Udomiteljstvu (NN 115/18, 18/22) u člancima 10. i 12. navodi specijalizirano udomiteljstvo kao oblik udomiteljstva gdje se djeci i mladima s problemima u ponašanju, pruža specifična skrb.

Iako u Hrvatskoj smještanje djece s PUP-om u udomiteljstvo postoji, ono nije razvijeno niti je zaživjelo do kraja. Rezultati istraživanja (Čičak i Laklija, 2018.) prevedenog sa stručnjacima ukazuju na to da sustav nije dobro pripremljen kad se radi o ovakvom obliku udomiteljstva. Udomitelji nisu pripremljeni na skrb za dijete s PUP-om, nisu educirani, ne znaju što ih čeka i onda kada se suoče s prvim problemima, ne znaju se nositi s time, što u konačnici rezultira odustajanjem od udomiteljstva. Nedostaje edukacija stručnjaka koji bi znali pružiti adekvatnu pomoć i podršku, a i sama okolina koja ima negativan pristup prema takvoj djeci, koja etiketira, dodatno

otežava cijelu situaciju. Motiv koji udomitelje pokreće da se bave udomiteljstvom je financijska naknada, dobit, što je pogrešno.

Stručnjaci predlažu način kako bi specijalizirano udomiteljstvo zaživjelo u praksi. Potrebno je da se postave jasni uvjeti za dobivanje dozvole. Nužno je imati podršku i pomoć institucija, a udomiteljstvo profesionalizirati. Također, potrebno je promovirati udomiteljstvo kako bi dobili nove udomitelje, te educirati javnost o problemima u ponašanju djece i mladih kako bi se smanjila stigmatizacija (Čičak i Laklija, 2018).

5. PARTICIPACIJA DJECE U UDOMITELJSTVU

Sam izraz ima različita shvaćanja, neki participaciju definiraju kao uključivanje, kao sudjelovanje djece u svim stvarima koji ih se tiču, od obitelji, škole, zajednice. Isto tako izraz se promatra i definira kao slušanje onoga što djeca kažu te pravo na izražavanje svog mišljenja (Jeđud Borić, 2017).

Ima različitih modela dječje participacije jer se tome počelo pridavati više pažnje, no za sad najviše u teoriji. Jedan od modela je i onaj Laure Lundy (2007.) koja govori o četiri elementa koji mogu poslužiti i za evaluaciju uključenosti. Riječ je o prostoru, glasu, publici i utjecaju. Prostor označava to da se djeci treba omogućiti sigurne, uključujuće mogućnosti za izražavanje mišljenja. Glas govori o podupiranju djece da izraze svoje mišljenje. Publika pak navodi da njihova mišljenja treba netko saslušati, onaj tko ima odgovornost za slušanje, a utjecaj da se mišljenja djece trebaju prihvatiti kao prikladna. (Jeđud Borić, 2017).

Kada je u pitanju dobrobit djeteta, poštivanje dječjih stavova i saslušanje njihova mišljenja pravni je standard koji je zajamčen nacionalnim i međunarodnim zakonima i propisima. U tom sveobuhvatnom procesu uključivanja djeteta u odlučivanje o smještaju, o njegovom životu u obitelji, da ono ima aktivnu ulogu u svemu tome, iznimno je važno da dijete prije svega bude adekvatno informirano i educirano o onome što se događa. Naravno da na djetetovu spremnost da ima aktivnu ulogu u procesu utječu čimbenici kao što je njegovo trenutno emotivno stanje, osobe koje su uz njega, te kakva je kvaliteta tih odnosa i informiranost o njegovim pravima.

Djeca koja su u sustavu, prije dolaska u novu obitelj prolaze traumatična iskustva, poput neprimjerene roditeljske skrbi te izdvajanja iz takve obitelji. Cijeli taj mučan proces je praćen osjećajem bespomoćnosti jer se nađu u situaciji gdje se na brzinu odlučuje o njihovom životu a oni se moraju osloniti na nepoznatu osobu, stručnjaka koji će im pružiti informaciju i podršku. Na taj način nemaju utjecaj i izreći svoje mišljenje. Jedino kad bi dovoljno razumjelo sustav u koji ulazi i koja je uloga stručnjaka, jedino bi tako moglo sudjelovati u odluci o njegovom smještaju. Tražiti pomoć i zaštitu kad ju treba može tražiti ono dijete koje je educirano i dovoljno jako izboriti se za svoj glas, s obzirom na svoje godine, svoju zrelost. Kad napokon prepoznaju svoja prava vezano za aktivno sudjelovanje u novoj okolini, to im onda pruža onaj jak osjećaj samopouzdanja, da ih netko vidi, čuje, da su sigurni te da im je to novi početak (Gerčar i sur., 2018).

5.1. Smjernice za uključivanje udomljene djece i uloga socijalnog radnika

Udruga za potporu posvajanju ADOPTA u suradnji s Forumom za kvalitetno udomiteljstvo djece provela je fokus grupe s djecom u udomiteljstvu. Cilj je bio dobiti uvid koliko i kako su djeca informirana o sustavu u kojem su smješteni, o njihovoj budućnosti te o mogućnostima sudjelovanja u donošenju odluka koje se tiču njih, njihovog odrastanja u obitelji. Fokus grupe su provedene u okviru projekta „U obitelji, obitelj u zajednici“ uz financijsku potporu Ministarstva za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku 2018. godine, a dobiveni rezultati su nadopuna istraživanju UNICEF-a, „Što nam djeca govore o udomiteljstvu“ 2012. godine. Kroz rezultate se mogu vidjeti smjernice za većim uključivanjem udomljene djece u buduće planove za njih, ali isto tako i ulogu stručnjaka, u ovom slučaju socijalnog radnika. Prvo, rezultati su pokazali da djeca ne poznaju stručne radnike koji su zaduženi za njih, uopće ne razumiju koja je njihova uloga, što oni rade i tako ne mogu prepoznati da je to osoba koja im želi pomoći i u koju mogu imati povjerenja. Ovdje bi uloga socijalnog radnika bila da odvoji vrijeme, s djetetom stvori povjerljiv, prijateljski odnos, razgovorom rješi nejasnoće, a najviše prvobitan strah i nemoć djeteta. Na tome treba raditi puno, situacija je trenutno takva da su socijalni radnici preopterećeni poslom, papirima i ne

pronazale dovoljno vremena za to. Potom, djeca izjavljuju da su rijetko priupitana kako im je u udomiteljskoj obitelji, da ne znaju ništa o trajanju boravka, ne razumiju koja prava imaju i samo ono što načuju od drugih oblikuju njihove praznine. Dijete će reći ono što ga tišti, ono o čemu razmišlja, samo ukoliko dobije direktno pitanje stručne odrasle osobe, jer inače ga koči određena vrsta straha. Samo ako dobije adekvatni poticaj za razgovor o nekoj temi, moći će se otvoriti. Nedovoljno su djeca upućena o sustavu skrbi u kojem se trenutno nalaze, a informacije možda dobiju od neprovjerenih izvora. Treba ulagati u edukaciju stručnjaka, kako bi bili svjesni da je informiranost djetetu vrlo važna, da ona pruža osjećaj sigurnosti, te se sa strahovima djeteta treba znati nositi i djetetu nastojati pružiti podršku u uklanjanju tih nejasnoća, strahova (Gerčar i sur., 2018).

6. ZAKLJUČAK

Život u obiteljskom okruženju temeljno je pravo svakog djeteta. Ukoliko je njegov razvoj u primarnoj obitelji ugrožen, potrebno ga je izdvojiti iz te okoline. Umjesto odrastanja u instituciji, potpora se daje obiteljskom životu jer se tako doprinosi kvaliteti života djeteta i radi na njegovu rastu i razvoju. Tom procesu deinstitutionalizacije se daje sve veći značaj. Na važnost toga ukazuje Strategija razvoja sustava socijalne skrbi u RH 2011.-2016., organizirana konferencija UNICEF-a 2000.godine, te udruge i ostale organizacije.

Jedan od oblika izvanobiteljskog zbrinjavanja djece je udomiteljstvo. To se odnosi na privremeno izdvajanje djece iz vlastitih obitelji, dok se situacija ne promijeni, a takav smještaj se gleda kao prirodan način skrbi, jer se radi o jednom obiteljskom okruženju koje je djetetu poznato, pa se ono može brže prilagoditi. U zadnje vrijeme je veliki naglasak na poticanje stvaranja privatnih agencija, službi, koje bi davale podršku i pomoć obiteljima te bi se tako uspio rasteretiti Centar za socijalnu skrb (Centar za socijalnu skrb Zagreb).

Za djecu je važno da u sredini u kojoj su smješteni, imaju razvijenu socijalnu mrežu, a najbitnije obilježje socijalne mreže je percipirana socijalna podrška. Ona je pojam o

kojem se puno teoretizira, a nema nekih konkretnih istraživanja i podataka na tom polju. No, svejedno svaki autor koji je pisao o socijalnoj podršci navodi kako je ona zaštitni faktor djeteta jer umanjuje stres upravo na način da dijete smatra ukoliko bude potrebe ima na koga računati, da će biti uz njega i to mu daje snagu za opstanak (Kregar, 2004).

Socijalnu podršku možemo razlikovati kroz dva aspekta: strukturalni i funkcionalni. Prvi je opisan kao stvarno postojanje ljudi na koje se možemo osloniti, a funkcionalni aspekt predstavlja uvjerenje pojedinca da ima veliku mrežu osoba na raspolaganju (Šincek i Vuletić, 2011). U okviru istraživačkog projekta „Mogućnosti unapređenja skrbi za djecu u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima“ koje je provodio Studijski centar socijalnog rada u suradnji s Ministarstvom rada i socijalne skrbi, provedeno je istraživanje vezano uz socijalnu podršku. Rezultati su pokazali da djeca u udomiteljskim obiteljima doživljavaju više socijalne podrške nego ona smještena u domu i ne razlikuju se od djece koja žive u svojim obiteljima (Sladović Franz i sur., 2003).

Spominju se i vrste, odnosno tipovi socijalne podrške. Navode se emocionalna, informacijska, podrška mreže ili podrška druženjem i instrumentalna. Oni mogu djelovati na način da umanjuju stresne situacije. Udomitelji imaju važnu ulogu jer oni moraju biti ti koji će osigurati djetetu njegove temeljne potrebe: da bude voljeno, cijenjeno, stabilno i sigurno (Zvizdić, 2015).

Postoje poteškoće koje uočavaju stručnjaci i sami udomitelji u procesu udomiteljstva koje bi postupno trebalo ukloniti da udomiteljstvo bude kvalitetnije. Počevši od spore birokracije, slabe komunikacije stručnjaka i udomitelja, manjak edukacija, supervizija, slabe financijske podrške. U teoriji se situacija poboljšava, no još konkretni rezultati izostaju (Marušić, 2019).

Problemi se uočavaju i kod specijaliziranog udomiteljstva, jer se kao oblik udomiteljstva spominje u zakonu, no ono nije zaživjelo. Radi se o udomiteljstvu djece i mladih s problemima u ponašanju. Nemamo educirane takve udomitelje i nedostaje sustavna podrška udomiteljima.

Ono što se naglašava u raznim izvorima je i participacija djece. Potrebno je slušati što djeca kažu i uvažiti njihovo mišljenje. Jedino kroz njihovu aktivnu ulogu može se raditi na njihovoj dobrobiti i poštivati dječja prava.

Iz svega ovoga proizlazi da je potrebno ulagati u edukaciju stručnjaka, a potom i udomitelja koji će adekvatno moći informirati djecu o trenutnoj situaciji u kojoj se nalaze i što se sve može napraviti. Na taj način će dijete dobiti osjećaj vrijednosti i graditi pozitivnu sliku o sebi i drugima.

LITERATURA

1. Ajduković, M. (2004). Pristupi zbrinjavanju djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi u Europi. *Revija socijalne politike* 11(3-4) 299-321, Zagreb
2. Balić, L. (2015). Povezanost kvalitete života, socijalne podrške i depresivnosti u roditelja. Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku. Filozofski fakultet, odsjek za psihologiju
3. Bartoluci, M. (2014). Smještaj djece izvan obitelji u Hrvatskoj i smjernice za alternativnu skrb. *Pravnik*, 47 1(95)
4. Bastašić, M. (2008). Socijalna podrška nezaposlenim osobama-longitudinalno istraživanje. Sveučilište u Zagrebu. Filozofski fakultet, Odsjek za Psihologiju.
5. Centar za socijalnu skrb Zagreb preuzeto sa
<https://www.czsszagreb.hr/udomiteljstvo>
6. Cohen, S. i Ashby Wills, T. (1985). Stress, Social support, and the Buffering Hypothesis. *Psychological Buletin* 98(2) 310-357
7. Čičak, I., Laklija, M. (2018). Udomiteljstvo djece s problemima u ponašanju iz perspektive stručnjaka. *Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti*. Vol.1 No.5, 27-54
8. Družić Ljubotina, O., Kletečki Radović, M., Jelača, N. (2005). Socio-demografska obilježja i iskustva udomiteljskih obitelji. *Ljetopis socijalnog rada* 12(1) 1-21
9. Dumont, M., Provost, M. A. (1999). Resilience in adolescents: Protective role of social support, coping strategies, self-esteem, and social scivities on experience of stress and depression. *Yournal of Youth and Adolescence* 28, 343-363.
10. Fuentes-Peláez, N., Angels Balsells, M., Fernandez, J., Vaquero, E.,Amoros, P. (2016). The social support in kinship foster care: A way to enhance

resilience. University of Barcelona, Department of Research Methods and Diagnosis in Education, Barcelona, Spain.

11. Gerčar, A., Pezerović, A., Topčić-Rosenberg, D., Šinjori, D. (2018). Koliko udomljena djeca sudjeluju u odlučivanju o svojoj budućnosti i obitelji u kojoj će odrastati? preuzeto sa https://www.adopta.hr/images/Istrazivanje_Koliko_djeca_sudjeluju_u_odlucivanju_o_obitelji_u_kojoj_ce_odrastati-KOMPRESIJA.pdf posjećeno 15.09.2020.
12. Jeđud Borić, I., Mirosavljević, A., Koler-Trbović, N., Širanović, A., Car, S., Kušević, B. (2017). Poštujmo, uključimo, uvažimo. Analiza stanja dječje participacije u Hrvatskoj
13. Konvencija o pravima djeteta preuzeto sa https://www.unicef.hr/Konvencija_o_pravima_djeteta.pdf posjećeno 14.04.2021.
14. Krizmanić, M., Kolesarić, V., Janig, H. (1994). Cross-cultural validation of a psychological model of „Quality of life“ concept. Review of Psychology 1(1) 29-36
15. Kregar, K. (2004). Socijalna podrška djece smještene u dječjim domovima i udomiteljskim obiteljima u Republici Hrvatskoj. Ljetopis socijalnog rada 11(2) 229-248
16. Laklija, M. (2009). Izazovi udomiteljstva djece s emocionalnim poteškoćama i poremećajima u ponašanju u Hrvatskoj. Kriminologija i socijalna integracija 17(2) 72-85
17. Laklija, M. (2011). Pristupi udomiteljskoj skrbi za djecu u svijetu i čimbenici koji utječu na ishode udomiteljstva. Studijski centar socijalnog rada. Pravni fakultet u Zagrebu. Revija socijalne politike 18(3) 291-309

18. Marušić, D. (2019). ALFACA II- Izvješće za Hrvatsku.
Stanje u području Obiteljske skrbi za djecu bez pratnje. Preuzeto sa:
<https://nidosineurope.eu/ALFACA-II-Izvješće-za-Hrvatsku-Country-report-Croatia-Croatian.pdf> posjećeno 19.09.2022.
19. Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku. Zagreb, prosinac 2018. Plan deinstitutionalizacije, transformacije te prevencije institucionalizacije 2018.-2020. preuzeto sa <https://mdomsp.gov.hr/proces-transformacije-i-deinstitutionalizacije-10662/10662> posjećeno 10.09.2020.
20. Popović, N. (2016). Zbrinjavanje djece bez primjerene roditeljske skrbi. Diplomski rad. Sveučilište J.J.Strossmayera u Osijeku. Fakultet za odgojne i obrazovne ustanove.
21. Sabolić, T., Vejmelka, L. (2015). Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj iz perspektive udomitelja i stručnjaka. Zagreb, Holon: postdiscipliniran znanstveno-stručni časopis, 5(1)6-42
22. Sladović Franz, B., Mujkanović, Đ. (2003). Izdvajanje djece iz obitelji kao mjera socijalne skrbi. Ljetopis socijalnog rada, 10 (2) 229-242
23. Sovar, I. (2015). Institucionalizacija i deinstitutionalizacija ustanova za djecu bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Ljetopis socijalnog rada 22(2), 311-332
24. Škrbina, D. (2010). Podrška udomitelja koji udomljavaju djecu s Down sindromom. Život i škola br.23 (1/2010) 56 9-34
25. Šućur, Z. (2003). Razvoj socijalne pomoći i socijalne skrbi u Hrvatskoj nakon Drugog svjetskog rata. Studentski centar socijalnog rada, Pravni fakultet. Sveučilište u Zagrebu 10(1) 1-22
26. Vidović, L., Ivković, Đ., Horvat, G. (2010). Smjernice za alternativnu skrb o djeci. Ured Unicef-a za Hrvatsku i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi
27. Vuletić, G., Šincek, D. (2011). Kvaliteta života i zdravlje. Važnost socijalne podrške za kvalitetu života: Istraživanje kvalitete života emigranata i osoba koje žive u vlastitoj domovini 52-72 Filozofski fakultet Sveučilišta u Osijeku

28. Zakon o udomiteljstvu NN 115/18, 18/22 na snazi od 17.02.2022.
29. Zvizdić, S. (2015). Socijalna podrška i rezilijencija kod djece i adolescenata. Filozofski fakultet u Sarajevu. Elektronsko izdanje knjige
30. Žižak, A. (2009). Udomiteljstvo djece u Hrvatskoj. Analiza stanja i prijedlog smjernica. UNICEF ured za Hrvatsku
31. Žižak, A., Koller- Trbović, N., Jeđud Borić, I., Maurović, I., Miroslavljević, A., Ratkajec Gašević, G. (2012). Što nam djeca govore o udomiteljstvu. Istraživanje dječje perspektive udomiteljstva u Hrvatskoj s preporukama za unapređenje. Zagreb: UNICEF.
32. Žganec, N. (1995). Obitelj-socijalna mreža-socijalni rad. Društvena istraživanja Zagreb. Pravni fakultet Zagreb 18-19/god. 4-5 (4) 503-515